

16 | **Fokkerijgroeperingen en -organisaties**

Met de varkensfokkerij ging het in de jaren zestig goed, maar de slachterijen, de veevoederindustrie en de wetenschap vonden dat het beter kon. Met de volgende maatregelen zou een betere en snellere vooruitgang geboekt kunnen worden:

- selectie op eigen prestatie in plaats van familieselectie door middel van het selectiemesterijonderzoek met het zogeheten sterzeugensysteem en nakomelingenonderzoek van beren;
- selectie met selectie-indexen;
- het toepassen van gebruikskruisingen;
- een andere organisatie van de fokkerij.

Al in 1927 maakt dr. A.L. Hagedoorn, destijds secretaris van de Genetische Vereniging, in het 'Handboek voor Fokkerij en Plantenteelt' de volgende opmerkingen:

Een boer koopt zijn bietenzaad bij een specialist en hij koopt zijn karwij- en groentezaad. Maar zijn kalvers en zijn veulens fokt hij zelf. De fokzeugen, fokkoeien, fokooien zijn niet in handen van een paar instituten, maar zij zijn in handen van de gewone gebruikers. Als regel hoeft de landbouwer of gewone tuinbouwer zich het hoofd niet te breken met plantenteeltproblemen. Dat kan hij rustig aan specialisten overlaten. Maar het merendeel van de gebruikers van dieren is ook tegelijkertijd fokker. In een land als het onze zijn er daardoor meer fokkers dan zaadtelers. Het gevolg daarvan is dat de fokkers veel minder ervaring hebben met fokkerij dan de zaadtelers met de zaadteelt. Elke fokker fokt in zijn leven maar enkele geslachten van dieren en maar een heel beperkt aantal. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de fokkerij uit wetenschappelijk oogpunt nog niet op het peil staat, waarop de plantenteelt zich al jaren weet te handhaven.

Het duurde bijna veertig jaar voordat de slachterijen en de veevoederindustrie tot het besef kwamen, dat betere resultaten alleen bereikt zouden kunnen worden met een centrale aanpak van de fokkerij en de selectie, gepaard gaande met een strakke organisatie.

Tijdens een varkensconferentie van U. Twijnstra 's Oliefabrieken in september 1961 plaatsten professor dr. W.K. Hirschfeld en ir. J.P. van Male, later directeur van het Varkensonderzoekcentrum Nieuw-Dalland, kritische opmerkingen bij de toenmalige fokkerij en het selectiemesterijonderzoek. Weinig varkensfokkers en fokkerijdeskundigen realiseerden zich dat slechts enkele jaren daarna centrale fokkerijen van de slachterijen en de veevoederindustrie zich intensief met fokkerij zouden gaan bemoeien en op termijn een deel van de markt van fokmateriaal voor zich op zouden eisen.

Voor de opzet van deze centraal geleide fokkerijen werden in grote lijnen een viertal redenen aangevoerd:

- Vleeskwaliteit. In die tijd speelde de vleeswarenindustrie een belangrijke rol. Deze stelde specifieke eisen aan de kwaliteit en de samenstelling van de te verwerken varkens. Van groot belang waren toen al pH, kleur, kook- en droogverliezen, watergehalte en waterbindend vermogen;
- Op een centraal geleid bedrijf zou efficiënter gebruik gemaakt kunnen worden van wetenschappelijke kennis. Ook toepassing van eigen prestatieonderzoek van dieren afkomstig uit gesloten foklijnen, met een scherpere selectie onder praktijkomstandigheden werden als argumenten aangevoerd;

- Het toepassen van gebruikskruisingen. De organisatie van de fokkerij kon zodanig worden ingericht, dat gebruik kon worden gemaakt van het heterosiseffect. Biggenfokkers, die intussen biggenvermeerderaars gingen heten, moesten om blijvend van de gebruikskruisingen te kunnen profiteren de fokzeugen aankopen.
- Verticale integratie, het op harmonieuze wijze afstemmen van de verschillende schakels in het productieproces en wel zodanig, dat een ieder naar rato wordt beloond voor de door hem toegevoegde waarde van big tot braadlap.

Zo begonnen in de jaren zestig particuliere bedrijven, slachterijen en veevoederfabrieken met oriënterend onderzoek op het gebied van de varkensfokkerij. Hiervoor werd overwegend uitgangsmateriaal aangekocht bij Nederlandse varkensfokkers, materiaal van het Nederlands Landvarken, Groot Yorkshire en Piétrain. Op beperkte schaal is ook wel gebruik gemaakt van uitgangsmateriaal uit andere landen.

Het gevolg van deze ontwikkeling was, dat de varkenshouderij in de tweede helft van de jaren zestig en in het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw kennis maakte met een totaal nieuwe aanpak van de fokkerij. Zo ontstonden naast het Nederlands Varkensstamboek een aantal fokkerijgroeperingen. De belangrijkste fokkerijgroeperingen waren:

- Euribrid - Hendrix veevoederfabrieken,
- Fomeva - Homburg slachterij,
- Nieuw-Dalland - Zwanenberg Hartog slachterijen,
- Hedelse Varkensfokkerij - Koudijs veevoederfabriek,
- Cofok B.V. - Coveco en de coöperatieve veevoederindustrie, behalve CHV,
- Coöperatief fokbedrijf Herpen - Encebe en CHV,
- Bovar - Boekos slachterijen,
- Seghers Hybrid - België,
- Pig Improvement Company - Engeland.

De bindende en overkoepelende organisatie werd de Stichting voor het Fokkerijwezen in de Varkenshouderij (1972), die ook de bevoegdheid kreeg fokkerijgroeperingen te erkennen.

Nederlands
Varkensstamboek

St. Annastraat 280, 6525 HB Nijmegen
Telefoon 080-56 67 88
Postbus 1159, 6501 BD Nijmegen
Telefax 080-56 51 55

Fomeva B.V.
Postbus 14
5768 ZG Meijel (NL)
Nederweertdijk 4
5768 PH Meijel (NL)
Tel. 04766-4029
Fax 04766-3838

Varkensonderzoekcentrum
Nieuw Dalland BV

Postbus 16
5800 AA Venray
Telefoon: 04780 • 49400
Tel. per 10-10-1995:
0478 • 549423
Fax: 04780 • 46440

Cofok B.V.
Stationsstraat 36,
6678 AC Oosterhout (Gld.).
Telefoon: 08818 - 9911.
Telefax: 08818 - 9711.

Coöperatief Fokbedrijf HERPEN
Hamelspoelweg 12
Herpen.
Tel: 08867-1412

hypor

SEGHERS HYBRID

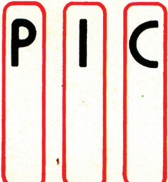
Kapellebaan 45 9360 BUGGENHOUT-OPSTAL Tel. 052/360.82

Euribrid B.V.-Nederland, Postbus 30, Boxmeer.

HEDELSE VARKENSFOKKERIJ N.V. - HEDEL
PARALLELWEG 61 — HEDEL — TELEFOON 0 4184 - 377, b.g.g. 271 of 0 4100 - 37943

BOVAR bv
Vliertwijksestraat 40
5249 RJ Rosmalen
Holland
telephone 31.4192-2782
telex 51509 Bovle

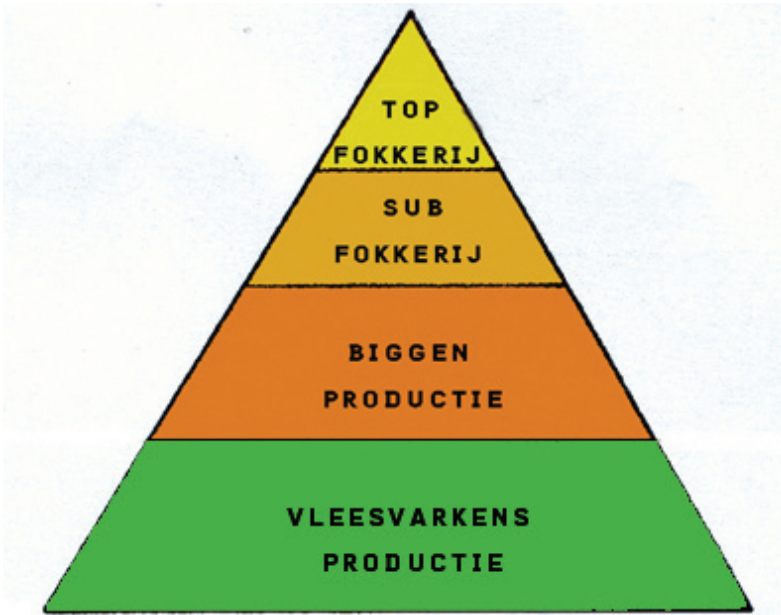

Pig Improvement Company
Fyfield Wick, Abingdon, Oxon OX13 5NA. Tel: 0865 820654

16.1 | Fokkerijprogramma's

De fokkerijgroeperingen introduceerden programma's met een nieuwe organisatorische opbouw en structuur en met scheiding van taken. Belangrijke kenmerken waren:

- de fokkerij wordt gelaagd, piramidaal opgebouwd met gescheiden taken in fokkerij, vermeerdering en vleesbiggenproductie;
- de top van het programma is de basisfokkerij, die als taak heeft het in stand houden en verbeteren van de foklijnen van de zuivere teelt, en het leveren van uitgangsmateriaal aan de subfokkerij;
- de subfokbedrijven leveren gekruiste moederdieren voor de biggenvermeerderingsbedrijven en de gesloten fok- en mestbedrijven;
- de vermeerderingsbedrijven produceren via een tweede kruising de biggen, die op de vleesvarkenbedrijven worden afgemest;
- de toepassing van systematische gebruikskruisingen voor de productie van vleesvarkenmoederdieren en vleesbiggen.

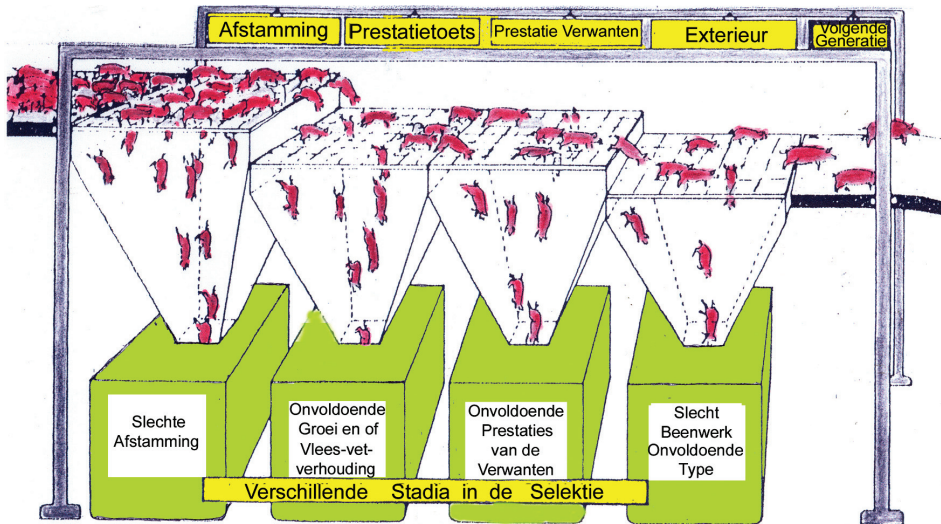
SCHEMA GELAAGDE EN PIRAMIDALE OPBOUW VAN EEN FOKKERIJPROGRAMMA

Organisatorisch ziet een dergelijk fokkerijprogramma er als volgt uit. De foklijnen worden in de basisfokkerij in gesloten foklijnen gefokt en geselecteerd, dus zonder bloedtoevoer van buitenaf. Gesloten foklijnen vertonen een grotere mate van fokzuiverheid en de fokproducten zijn beter voorspelbaar in zowel de zuivere als in de kruisingsteelt.

Uit de op de basis- of topfokkerijen aanwezige rassen worden gespecialiseerde foklijnen ontwikkeld:

- berenlijnen, waar het accent in de fokkerij en selectie ligt op de mest- en slachteigenschappen voor de productie van vleesvarkenvaderdieren;
- zeugenlijnen, waar het accent in de fokkerij ligt op de vruchtbaarheid en moedereigenschappen voor productie van vleesvarkenmoederdieren.

De opsplitsing van de fokkerij in gespecialiseerde beren- en zeugenlijnen geeft mogelijkheden de totale productie te verhogen. Het is moeilijk, dan wel onmogelijk, een optimale productie en reproductie te bereiken in één ras of foklijn. Een optimale aanleg voor vruchtbaarheid en moedereigenschappen correspondeert niet met optimale groei- en slachteigenschappen. Een optimale combinatie in het eindproduct is het beste te realiseren door kruising van goed bij elkaar passende foklijnen.

SCHEMA SELECTIESTADIA

Voor de basisfokkerij kenmerkt zich doordat meerdere selectiestadia ingebouwd zijn, zoals in het voorgaande schema is weergegeven.

Door de verschillende fokkerijgroeperingen werden programma's opgezet, die wat betreft de organisatorische opbouw niet veel van elkaar afweken. Voor de zuivere teelt werd – zoals al vermeld – veelal gekozen voor gesloten foklijnen, die door eigen bloedlijnen en fokfamilies in stand werden gehouden zonder bloedtoevoer van buitenaf.

Kenmerken van een gesloten fokkerij zijn het handhaven van een ruime bloed-spreiding met per foklijn meerdere mannelijke bloedlijnen, vrouwelijke fokfamilies en een korte, intensieve inzet van de geselecteerde jonge beren.

Voordeel van deze gesloten fokkerijen was dat er een grote mate van fokzuiverheid

werd bereikt. Er werd steeds geselecteerd in hetzelfde milieu, waardoor de selectie uniform en stabiel was.

De subfokbedrijven werden bevolkt met uitgangsmateriaal van een en dezelfde foklijn uit de basisfokkerij. Bij de start van de programma's was gewoonlijk al een specialisatie gemaakt tussen de zeugen- en de berenlijnen met een daarop aangepast selectieprogramma.

16.1.1 | **Fokproducten**

Door alle fokkerijgroeperingen werd gebruik gemaakt van de Nederlandse rassen NL en GY. Het NL werd vrijwel zonder uitzondering ingezet als zeugenlijn. Het Groot Yorkshire werd zowel voor beren- als voor zeugenlijnen ingezet. Het Piétrain-ras genoot bij de fokkerijgroeperingen meer interesse dan bij de praktische varkenshouders.

16.1.2 | **Stamboeken**

De stamboekorganisatie CBV koos voor zowel een GY-berenlijn als voor een GY-zeugenlijn. Tijdelijk heeft het Duroc-varken een rol gespeeld als vader van de vleesvarkenmoederdieren. Later werd het Fins Landvarken als zeugenlijn ingezet, vooral in combinatie met de GYz-lijn.

De GY-beer was lang het beste vleesvarkenvaderdier, vanwege de zeer goede groei, de zeer concurrerende slachtkwaliteit en de – dankzij de ongevoeligheid voor stress – goede kwaliteit van het vlees.

16.1.3 | **Nieuw-Dalland**

Bij Nieuw-Dalland werden zowel zeugen- als berenlijnen ontwikkeld met Groot Yorkshire, Large White en Piétrain. Een naam kreeg de Daltrain, een stress-ongevoelige zeugenlijn met een flinke scheut Piétrain. Deze foklijn bracht het zeer goed berig worden van de zeugen in.

De Daltrain gaf in combinatie met de synthetische A30-lijn van Groot Yorkshire-Large White oorsprong de Dalland-zeug. Als vaderdier werd onder meer de Tempo-beer ontwikkeld, met ook weer Piétrain- en Groot Yorkshire-bloed. De Tempo-beer is nog steeds een zeer populair vaderdier, vanwege de zeer goede groei en het voeropnamevermogen in combinatie met grote vitaliteit en goede slachtkwaliteit.

16.1.4 | **Hypor**

Het Hypor-programma maakte gebruik van NL-zeugen, aanvankelijk gecombineerd met een lijn van Hampshire-oorsprong, waarin later mogelijk ook wat Groot Yorkshire of Large White ingebracht was. De berenlijn bevatte bloed van het Belgisch Landvarken.

16.1.5 | **Fomeva**

Het Fomeva-programma introduceerde de Dunel-zeug, de kruising van een Fomeva-NL-zeug met de Amerikaanse Duroc. Als vaderdier werd tijdelijk de kruisingsbeer van Hampshire met Groot Yorkshire ingezet.

GEBOUWEN COFOK OOSTERHOUT

16.1.6 | **Coöperatieve fokkerijprogramma's**

De coöperatieve fokkerij sloeg een andere richting in. Cofok zette als moederlijn het Noors Landvarken in, dat in combinatie met de Cofok-NL de Cofok-vleesvarkenmoederdieren leverde. Als vleesvarkenvaderdier werd de Cofok-York beer ingezet.

Het coöperatief fokbedrijf Herpen richtte zich op de fokkerij van Groot Yorkshire-vleesvarkenvaderdieren en later ook Duroc voor productie van gekruiste vleesvarkenvaderdieren.